

**Hrvoje Kekez, Krešimir Regan, *Srednjovjekovna Dubica, Orisi grada na obalama rijeke Une*,
Naklada Breza, Hrvatsko katoličko sveučilište,
Sisačka biskupija, Zagreb-Sisak, 2022., 262. str.**

Ovo nam djelo donosi zanimljiv povijesni pregled naselja na Uni, Dubice, koja je tijekom svoje prošlosti puno prolazila i čije je srednjovjekovno razdoblje posebno zanimljivo. Autori su nam u devet poglavlja kvalitetno i detaljno iznijeli dubičku srednjovjekovnu povijest koja će biti korisna ne samo studenticama i studentima ili zaljubljenicima u hrvatsko srednjovjekovlje, nego i stanovništvu Banovine, a možda i ponekoj udruzi ili turističkoj zajednici. Knjiga je izašla uz pomoć Hrvatskog katoličkog sveučilišta i Sisačke biskupije što označava važnost Dubice za Banovinu, ali i cijelu hrvatsku prošlost. U devet poglavlja autori nas uvode u srednjovjekovno naselje Dubicu i njenu utvrdu, pojašnjavaju ulogu ivanovaca u njoj, ali i osmansku ugrozu u 15. stoljeću. Nadalje, možemo vidjeti i slikovne prikaze kao i planove koji su postojali u to doba, a moći ćemo se i upoznati s društvom Dubice i njenim gospodarskim aktivnostima. Na kraju svatko može iščitati i izvore ako se želi samostalno upustiti u istraživanje dubičke prošlosti.

U uvodu autori iznose glavnu ideju koja ih je motivirala za pisanje ovog djela te koji su povijesni podaci uopće dostupni. Sami izvori nađeni su većinom u kaptolskim arhivima, a uglavnom su to razne darovnice ili ostali ugovori odnosno sporazumi koji u sebi imaju spomen Dubice. Osobito zanimljiv pronalazak je izvora u arhivima pavlinskog samostana koji je djelovao u Dubici. Time autori daju „vjetar u leđa“ novim istraživačima koje bi dubička povijest interesirala. Osim izvora, autori iznose i pregled literature koja je srećom obilna i bogata informacijama.

U drugome se poglavlju autori većinom fokusiraju na geostrateški položaj Dubice u srednjem vijeku. Tako su podijelili poglavlje da isprva pišu o smještaju Dubice, a zatim i o prometnoj povezanosti. Kao glavnu stratešku točku autori iznose rijeku Unu koja je bila ne samo prirodna granica, već i spoj između Panonske nizine i Jadrana i koja se ulijevala još jednu važnu rijeku u antici i srednjem vijeku: Savu. Uz to, prvi zapis o Dubici imamo iz 1239. godine iz pravnih dokumenata, a u kojima vidimo utjecaj templara na onaj početni razvoj srednjovjekovne Dubice.

Treće se poglavlje bavi razdobljem od 13. do 16. stoljeća kada se zapravo formira Dubica kao takva, ali i u kojem dolazi red ivanovaca, no i opasnosti s juga: Osmanlije. Autori spominju da je 13. stoljeće bilo užurbano za dubički kraj jer su tada u njemu boravili i određivali politiku i templari, i pavlini, i trgovci te obitelj Babonić koja je imala posjede u tome kraju. Nagađa se i da je u jednom trenu mogla biti i dvostruka vlast. S jedne strane templari, a s druge obitelj Babonić. Utvrdom su vladali templari, a koji su uz nju imali i pravo na pobiranje svih poreza dok je naseljem i trgovinom vladala obitelj Babonić. To bi značilo da je taj kraj imao veliku stratešku važnost za kraljevstvo. Poglavlje završava analizom osmanskih napada na područje Dubice i šire. Autori tako spominju bana Berislavića i bana Keglevića koji su s oskudnim sredstvima branili granicu. Isto tako spominju se i pripadnici obitelji Zrinski koji su očito imali dogovor s Osmanlijama oko nenapadanja njihovih teritorija što su im dankom i platili. No, kako su s druge strane Osmanlije bili napadnuti tako su i oni krenuli i na područja pod kontrolom obitelji Zrinski te su im porušili i vrijedan rudnik u Gvozdanskom.

Završno, četvrto poglavlje ujedno je i najdulje poglavlje. U poglavlju se analizira pravni i geostrateški položaj utvrde u Dubici, ali i njen izgled i razvoj te pregled društvenih i gospodarskih struktura u samoj utvrdi. Što se tiče Dubice ona je prema izvorima bila slobodno trgovište čime se ističe njena prometna važnost, no dolaskom opasnosti s juga grad postaje takozvani tvrdi grad opasan palisadama i jarkom. Kao i sada tako su i u srednjem vijeku postojale dvije Dubice. Jedna je bila preko Une na današnjoj bosanskoj strani, a druga na hrvatskoj strani, no mnogo znanstvenika smatralo je da je jedna Dubica morala biti uzvodno od one druge. Također je zanimljivo spomenuti da su unutar trgovišta moguće djelovala tri reda i to pavlini, ivanovci te možda dominikanci i nekoliko crkava i kapelica što bi pokazivalo gospodarsku moć Dubice. Ovo je poglavlje obogaćeno vedutama i planovima koje možemo prvi puta vidjeti i koje su detaljno popraćene komentarima autora. Nadalje, autori donose zanimljivu, ali nedovoljno istraženu temu gradnje, izgleda i položaja dubičke utvrde uz mnoge špekulacije, ali i izvorne dokumente kojima pokušavaju odgonetnuti to pitanje, a za napomenuti je bitno da je utvrda stajala i imala funkciju sve do kraja 19. stoljeća. Na kraju poglavlja autori se bave temom gradokmetova i njihovim nestankom nakon osmanske ugroze, a daju nam zanimljive primjere njihovog funkcioniranja na području Dubice putem pravnih i imovinskih odnosa, tj. sudskih spisa.

Knjigu autori završavaju komentarom te zaključuju kako je srednjovjekovna Dubica bila izrazito važno mjesto ne samo kao trgovište, već kao društveno i gospodarsko bitno naselje. Uz komentar, autori nam daju opsežan popis izvora i literature koji bi mogućim budućim istraživačicama i istraživačima bio koristan.

Lucijan Vesely

